

El judici de la vergonya

Dimarts 4 de febrer, onze anys després de la primera víctima, s'inicia a l'Audiència Provincial d'Alacant el judici oral de la 'síndrome Ardystil'. Aquesta malaltia, resultat de les precàries condicions de treball en el sector de l'aerografia tèxtil de l'Alcoià i el Comtat, va causar sis morts i 79 afectats que encara avui han de simultaniejar la lluita per la seua salut i per aclarir les responsabilitats en un procés judicial etern que consideren "una poca vergonya".

Vaig treballar a Aerotex quatre o cinc mesos, fins que van tancar. Tenia divuit anys, era la meua primera faena", relata Inmaculada Ramos, una de les quasi cent afectades de la *síndrome Ardystil*, i una de les moltes que van treballar per primera i última vegada en una de les empreses del sector de l'aerografia tèxtil de les comarques de l'Alcoià i del Comtat. Des de fa onze anys, pateix greus seqüeles psíquiques i físiques. "La majoria dels afectats -continua- teníem entre setze i dinou anys. Les condicions de treball eren pèssimes. En la fàbrica on jo treballava, hi havia deu finestres que no s'obrien per res del món. No dúiem mascareta fins que va començar a morir gent. Des d'aquell moment, quan van començar a morir treballadors de la fàbrica Ardystil, ens obligaven a anar a pintar per la nit. Sabíem que havia passat alguna cosa i ens donaven instruccions perquè no ens agafaren."

Era l'any 1992. Al mes de febrer, havia mort la primera víctima, Isabel Miró. Amb la segona mort, al maig, la de Yovana González, saltava l'alarma i començaven a relacionar-se aquestes tragèdies amb les manchesterianes condicions de treball a què estaven sotmesos molts dels treballadors de les fàbriques d'Alcoi i de Cocentaina que es dedicaven a l'aerografia tèxtil, modalitat d'estampació de baixa qualitat que consisteix a pintar amb pistola directament sobre el teixit dibuixos que són delimitats per unes plantilles. Era un submon d'economia submergida, de joves, en la seua major part dones entre setze i divuit anys, que treballaven en factories sense cap sistema de ventilació i de control dels productes altament tòxics que manipulaven, i en molts casos sense

contracte. Pocs mesos després de la segona mort, l'octubre del 1992, la Generalitat Valenciana tallava de soca-rel i ordenava que es tancaren totes les fàbriques de l'Alcoià i el Comtat dedicades a l'aerografia tèxtil, però continuava el degoteig de morts i de nous afectats, que tenien símptomes de cansament, tos aguda i manca d'apetit. Era un tipus de fibrosi pulmonar fins aquell moment desconeguda que prompte seria batejada com la *síndrome Ardystil*. Els operaris d'aquesta darrera empresa, on treballaven les dues primeres víctimes d'aquesta malaltia, van ser els més afectats per una patologia pulmonar que produïa greus problemes pneumològics i en alguns casos la mort. "Era una malaltia desconeguda. Psicològicament, va destrossar molt els afectats perquè cada setmana en moria un", diu Amparo Pascual, presidenta de la Comissió d'Afectats per la Síndrome de l'Aerografia Tèxtil. El balanç final: sis morts (després d'Isabel Miró i Yovana González van morir Soraya, germana de Yovana, Andrés Méndez, Milagros Lucas i Josefa Parra) i 79 afectats que d'una o d'una altra manera han vist la seua vida estroncada.

"A mi, que ara tinc 29 anys -continua narrant Ramos-, la joventut me l'han partida. Quan van descobrir que jo patia la malaltia, van començar a donar-me cortisona, que en aquella època era l'únic tractament conegut. Vaig començar a tindre molts problemes de pes. Pesava 86 quilos, i ara en pese 177, i això que n'he perdut vint. Lluite per perdre pes. És una lluita constant. També, des que em vaig posar en tractament, vaig començar a tindre depressions i a sotmetre'm a tractament psiquiàtric, i també a patir mal d'ossos. No puc treballar, i segurament tampoc no podré tindre fills."

Imatge de l'empresa Ardystil, a Cocentaina, tancada des de l'any 1992. La mort de dues operàries va fer saltar l'alarma de les pèssimes condicions dels treballadors del sector de l'aerografia tèxtil a l'Alcoià i el Comtat. La seua propietària, Juana Llàcer, va desaparèixer del poble després de l'escàndol.

Hi ha molts casos sagnants més, com el de la jove alcoiana Susana Javaloyes, que va ser sotmesa a un doble transplantament de pulmó en un hospital de Bordeus, i que des d'aquell moment està sota revisió mèdica permanent, o el d'altres afectades que han desenvolupat tumors o que han patit avortaments, encara que oficialment, de moment, no s'ha establert connexió entre totes aquestes malalties i la *síndrome Ardystil*. Inmaculada Casasempere, per exemple, va patir dos avortaments i després va tenir una filla que va nàixer amb l'espinà bífida. Fa dos anys, la Comissió denunciava que hi ha tres casos més de fills d'afectades que han nascut amb patologies d'origen desconegut. "En un primer moment, l'afecció va ser pulmonar, però l'any 1994 van començar a eixir coses que no eren normals, com ara pèrdues de memòria o avortaments. Hi ha, a més, malformacions de fills, i el 1997 començaren a eixir tumors. Sis afectats han patit tumors. Una d'aquestes persones, Rosa María Vila, va morir el 2001", diu Pascual. La Comissió d'Afectats la considera la setena víctima de la *síndrome Ardystil*. Aquest

Pascual: "El PP no s'hi ha volgut comprometre. Zaplana ni ens ha rebut"

col·lectiu, que creu que hi ha hagut una bona coordinació en els tractaments pneumològics però deixadesa de la Conselleria de Sanitat amb els efectes secundaris dels afectats, va demanar l'any passat un estudi epidemiològic per aclarir si els tumors, les afeccions neurològiques i les malformacions de fills tenen relació amb la *síndrome Ardystil*. Els resultats es coneixeran el pròxim mes de maig. "Si s'haguera fet un tractament especial, les coses haurien anat molt millor", diu Pascual.

Vides partides. Els anys 1993 i 1994 es coneixien els resultats de dues sentències del jutjat social número 5 d'Alacant que qualificaren la *síndrome Ardystil* de malaltia professional malgrat que no s'havia pogut concloure quin era l'agent causal. Totes dues sentències van permetre que els treballadors d'aquest sector començaren a cobrar pensions d'invalidesa. La majoria

van haver d'improvisar contractes que no tenien quan treballaven a les precàries factories d'aerografia tèxtil.

Alguns dels afectats, després d'anys, han pogut tornar a treballar de nou. Altres, ja no podran treballar i sobreviuen amb pensions que són molt variables segons la base reguladora que tingueren. "Als afectats, els ha costat moltíssim de reintegrar-se en el món laboral. Molta gent no pot fer esforços físics. A més, hi ha gent que no pot fer faena. Els va partir la vida per la meitat", assegura Pascual.

Per a Pascual, el pitjor és que a hores d'ara els quasi cent afectats per la *síndrome Ardystil* encara viuen pendents de la seua salut. "Els afectats tenen el verí pel cos, i això els fa mal. És gent que ha patit molt i està en la incertesa de saber que els eixiran coses noves. L'octubre del 2001 va morir una xica de vint-i-vuit anys i la Conselleria no s'ha pronunciat."

Sobre aquestes ratlles, instantània d'Aerotex, una de les fàbriques afectades per la síndrome Ardystil. A la dreta, soterrar d'una de les víctimes d'aquest tipus de fibrosi pulmonar.

Els afectats pensen que hi ha aparicions de tumors i malformacions de fills conseqüència de la síndrome

La preocupació per la salut no ha estat l'únic maldecap dels afectats per la *síndrome Ardystil*. Paral·lelament a aquesta lluita, l'any 1992 en començava una altra: la que van emprendre els quasi cent afectats i els seus familiars per aclarir les responsabilitats, una batalla que se'ls fa eterna. Dimarts 4, quan comence el judici oral, s'hauran complert onze anys de la mort de la primera víctima. El judici oral, que se celebra a la sala multiusos de l'Audiència Provincial d'Alacant, s'obre després d'un procés d'instrucció que s'ha dut a terme des del 1993 al Jutjat de Primera Instància d'Alcoi.

Des que va començar aquest procés, tres jutges s'han fet càrrec de la instrucció dels 30 volums d'aquesta densa investigació. Els afectats han denunciat públicament des de fa molts anys les demores en aquest procés, i han insinuat que podrien haver estat degudes a les pressions d'alguns dels imputats en el cas per retardar la vista oral. Rocío Mataix, advocada de vint dels afectats, assegura que totes aquestes dilacions no tenen una explicació lògica: "No sé si serà

perquè els jutges demanen el trasllat i el qui entra nou ha d'estudiar trenta volums. La situació ideal hauria estat que algú haguera seguit tot el cas." "És una vergonya —diu Ramos—. Sembla com si volgueren que ens cansàrem, però estarem fins al final."

Incògnites sense aclarir. Finalment, al Palau de Justícia de Benalua d'Alacant, al llarg dels tres mesos que està previst que dure el judici, s'hauran d'aclarir algunes de les incògnites que encara volten sobre la *síndrome Ardystil*: qui són els culpables? per què quasi cent persones van patir la fibrosi pulmonar?

Hi ha diversos punts foscos. "Hi ha moltes incògnites —diu Pascual—, com ara la falta d'inspeccions i la falta de seguretat i higiene. Sobre els agents tòxics, les hipòtesis que es formulen des del 1992 indiquen que la multinacional Bayer havia canviat la fórmula de l'Acramin [un dels productes que s'utilitzava a les fàbriques d'aerografia tèxtil]."

El fet és que encara no s'ha pogut aclarir quin és l'agent tòxic que va cau-

sar les morts. L'any 1993, la Generalitat Valenciana encarrega al National Institute of Security and Health (NIOSH) de Cincinnati la investigació. Aquesta institució, però, no va aconseguir de descobrir quin era l'agent de la fibrosi pulmonar. Els afectats se n'assabentaren per la premsa l'any 1998. "El PP no ens ha donat explicacions de les conclusions de l'agència americana. Zaplana no es va dignar ni a rebre'ns. No han volgut comprometre", diu Pascual.

Pel que fa als inculpats, hi ha petició de penes de presó per a la propietària de la fàbrica Ardystil, Juana Llácer, i per a l'encarregat, José Luis Picher, i també per als propietaris de les altres empreses d'aerografia tèxtil afectades: Aeroman, Aerotex, Aereoig, Aerobrix, Aeroalcoy, Francisco Miquel Laborel i Boncolor. El fiscal d'aquest cas, Ricard Cabedo, i diferents acusacions particulars, també demanen que s'exigisca responsabilitat civil a les empreses fabricants dels productes químics que s'utilitzaven a les fàbriques: Bayer Hispania, Ici España i Solvay. Les acusacions particulars, que també consideren responsable l'estat per la manca d'inspecció, demanen indemnitzacions econòmiques que van des de 240.000 fins a 36.000 euros segons la gravetat dels afectats. Per a Susana Javaloyes, l'afec-

tada que va ser sotmesa a un transplantament pulmonar, se sol·licita una renda vitalícia de 2.400 euros mensuals. Les acusacions particulars imputen l'inspector de treball Alfredo Ortolá, qui va visitar Ardystil els anys 1990 i 1991 sense adoptar mesures correctores pel que fa a la seguretat i higiene en el treball.

Ramos apunta qui són per a ella els responsables. "Jo li tire més culpa a l'administració i a les multinacionals que als propietaris de les empreses, perquè ningú no obre una empresa per matar la gent. Si un lloc no està en condicions, l'administració no l'ha de deixar treballar i les multinacionals no han de vendre els seus productes", considera.

"Sabem que és un judici complicat –conclou Amparo Pascual–; volem que la multinacional implicada pague pel que ha fet. Ens falten set persones i hi ha 79 més sense salut."

Miquel Calvet

Amparo Pascual, presidenta de la Comissió d'Afectats per la Síndrome de l'Aerografia Tèxtil: "Hi ha gent que no pot fer faena. La malaltia els ha partit la vida per la meitat."

CADA DIA, A LES 13.40

viuRe
Catalunya

Els nostres paisatges, la nostra gent

➤ **La setmana que ve: dilluns 10 St Miquel d'Olèrdola • dimarts 11 L'Arboç**
dimecres 12 • Guimerà dijous 13 • Caldes de Malavella • divendres 14 Espot

